

Fotó: andrewliptak.com

esszé

AZ EMBERISÉG NAGYREGÉNYE

Salát Gergely (1975)

2024. 05. 04. | olvasási idő: 9 perc | [f megosztás](#)

#kínai irodalom

#kínai nyelv

#kínai próza

#Liu Cixin

#Salát Gergely

A háromtest-trilógia a kínai kulturális forradalom vörösgárdista csoportjainak véres összecsapásával kezdődik, és az univerzum megsemmisülésével ér véget. Az immár Netflix-sorozatban is feldolgozott kínai sci-fi azt mutatja be, hogy a két nem túl vidám esemény között mi történik az emberi fajjal.

A kínai tudományos-fantasztikus irodalomra sokáig egyfajta atyáskodó leereszkedéssel tekintettek a műfaj nyugati hívei. Tudták, hogy létezik, s afféle egzotikumként néhány darabját le is fordították más nyelvekre, de a „nagy az Isten állatkertje” kategóriából sokáig nem tudott kitörni. Tény, hogy jó kínai sci-fi-k nem is nagyon születtek, abból adódóan, hogy a műfaj kínai megjelenése – a 19–20. század fordulója – óta a művek célja a népszerűelés volt: a haladó, nyugatos kínai értelmiségiek tudományos-fantasztikus műveken keresztül igyekeztek elterjeszteni a tudományos világszemléletet, a technológiai haladás mindenhatóságába vetett hitet, hogy a Kínát visszahúzó ősi reflexeket felszámolják. A kommunista hatalomátvétel utáni évtizedben a műfajt az ifjúsági irodalom egyik alcsoportjának minősítették, amelynek célja az érdeklődés felkeltése a természet- és műszaki tudományok iránt a fiatalság körében. Az egyetlen irodalmilag is figyelemre méltó korai kínai sci-fi Lao She *Macskaváros krónikája* című regénye, amelyet azonban az igazi rajongók nem tartanak tisztességes sci-fi-nek, csupán szatirikus disztópiának.

A népszerűelési szándékot a kínai sci-fi az 1970-es évek legvégétől kezdte levetkőzni,

ekkor visszamenőlegesen lefordították kínaira a műfaj nyugati klasszikusait – amelyektől évtizedekig el voltak zárva –, és megjelent egy új írónemzedék, valamint kialakult egy viszonylag népes szubkultúra. Az 1990-es években a műfaj zászlóshajója, a *Sci-fi Világ* (*Kehuan Shijie*) című magazin négyszázazres példányszámmal ért el, ami Kínában sem számít kevésnek. A globális sci-fi szcéna véleményezőire azonban úgy tartották, hogy a kínai sci-fi le van maradva, a kínai írók a nyugati – elsősorban angolszász – szerzők témáit, ötleteit, stílusát, megoldásait utánozzák, némi késéssel.

Liu Cixin *A háromtest-probléma* című regénye azonban mindent megváltoztatott. A könyvet kínaiul először a *Sci-fi Világ* közölte folytatásokban 2006-tól, majd 2008-ban jelent meg önálló kötetként. 2008-ban *A sötét erdő* címen napvilágot látott a második rész, majd 2010-ben *A halál vége* című záródarab. Hivatatosan a sorozat címe *A Föld múltjának emlékezete*, ám mindenki csak *A háromtest-trilógiaként* emlegeti.

A három vaskos kötet óriási szenzációt keltett Kínában, általa a sci-fi kilépett a szubkulturális keretekből, a könyveknek és az egész műfajnak hatalmas rajongótábora alakult ki.

Az angol, majd a többi fordítás megjelenésével a háromtest-mánia az egész világon elterjedt, 2018–2019-től a kötetek magyarul is olvashatók. Korunk divatjának megfelelően a trilógiából sorozatok is készültek, a kínai változatot 2023-ban mutatták be, a Netflix saját verziója pedig 2024 tavaszától tekinthető meg. Ezzel *A háromtest-trilógia* vált az egyetlen olyan kínai zsánerirodalmi – sőt, bármilyen irodalmi – művé, amelyet a kínai világ határain kívül is tömegek fálnak, s amelynek sikere korántsem az egzotikum iránti kíváncsiságnak köszönhető.

Pedig a *Háromtest* egyáltalán nem igyekszik alkalmazkodni a globális olvasók igényeihez. Kínaiul írta kínaiaknak egy – nem emigráns – kínai szerző, tele van kínai történelmi és kulturális utalásokkal, főszereplőinek nagy része kínai, s a könyv hangvétele, világ- és emberiségképe is eltér a megszokott angolszász sablonoktól. Szövege ráadásul meglehetősen egyenetlen, gyakran elveszik a technikai részletekben, igazi klasszikus *hard sci-fi*, amelyben az író kezét megkötik a tudományos törvényszerűségek, nyálas-csapos úrlényeknek pedig nyomuk sincs. Sikerét minden bizonnyal annak köszönheti, hogy kultúrához kötöttsége ellenére a lehető leguniverzálisabb kérdésekkel foglalkozik – s az utolsó kötet fő témája már tényleg maga az univerzum. Ez utóbbi talán csak az ingyencek számára tenné érdekessé, az átlagolvasókat inkább amiatt szippantotta be a történet, hogy az emberiség sorsával kapcsolatos legmélyebb félelmeket és reményeket érinti. A három kötet főszereplője maga az *emberiség*, így aztán egyetlen olvasó sem mondhatja, hogy őt a kötetben felvetett kérdések nem érdeklik.

A történetet nem ismertetjük, de érdemes vázolni az alaphelyzetet. Az emberiség tudomására jut, hogy egy viszonylag közel fekvő csillagrendszerben intelligens lények élnek, s fel is veszik velük a kapcsolatot. A lények naprendszer három csillagból áll, amelyek egy instabil rendszerben keringenek egymás körül az asztrodinamika háromtest-problémája szerint, s az emberek által Trisolarisnak elnevezett bolygó ezek között hányódik, sok kellemetlenséget okozva lakóinak. Ezek, amint megtudják, hogy alig négy fényévnnyire tőlük létezik egy kellemes, lakható, stabil környezetű bolygó, azonnal flottát indítanak az elfoglalására. Az úrhajók az emberek számításai szerint négyszáz év múlva fognak ideérni – ennyi ideje van az emberiségnek, hogy felkészüljön a nála technikailag sokkal fejlettebb civilizáció támadására.

Ez az időtáv meghatározó. A népszerű amerikai sci-fi-kben a közelgő katasztrófáról való értesülés és maga a katasztrófa között néhány óra vagy nap szokott eltelni, így instant hősökre van szükség. A négyszáz év azonban azt jelenti, hogy a jelenkor emberei, de jó néhány nemzedéken át leszármazottaik is még nyugodtan élhetnek világukat, ha együtt tudnának élni azzal a tudattal, hogy meghatározott idő múlva fajuk és civilizációjuk elpusztul. S ha bármiféle előkészületet tesznek most, annak eredményei csak több száz évvel a haláluk után fognak megmutatkozni. Ráadásul a trisolarisiakról lényegében semmit nem lehet tudni azon kívül, hogy jönnek, így a jelenkor embereinek fogalmuk sem lehet arról, hogy ha most kinkeservesen kifejlesztenek egy új technológiát vagy kidolgoznak egy védekezési módszert, az évszázadok múlva hatékony lesz-e. A rövid távú érdek tehát az lenne, hogy minél kevesebbet foglalkozzanak a közelgő veszéllyel, az emberi faj hosszú távú érdeke viszont az, hogy már most mindent rendeljenek alá a felkészülésnek, de abban a tudatban, hogy a ma az űk-űkunokákért áldozatot hozók sosem fogják megtudni, volt-e értelme mindennek. A helyzetet tovább bonyolítja, hogy menet közben kiderül: a trisolarisi invázió kismiska azokhoz a veszélyekhez képest, amelyeket az univerzum tartogat az emberiség számára; de még ezek a veszélyek is eltörpülnek ahhoz képest, amely magát az univerzumot fenyegeti.

Nem csoda, hogy amikor az eseményfolyamban ahhoz a részhez érünk, ahol a világirodalom legjobban kidolgozott világvége-jelenetében az emberi civilizáció elpusztul, az olvasó gyorsan napirendre tér efölött, mert már sokkal komolyabb ügyek miatt szorong.

A könyv vissza-visszatérő dilemmája az egyes ember egyéni és az emberiség kollektív érdekeinek szembekerülése. Két úrhajó menekül a naprendszerből, de kettejüknek együtt van csak ahhoz elegendő üzemanyaguk, hogy egyikük megfelelő távolságba jusson – kiírhatja-e az egyiknek a legénysége a másikat, hogy ezzel esélyt adjon az emberiségnek a fennmaradásra? Megölheti-e a fajja sorsát szívén viselő katona azokat a tudósokat, akik a szerinte hibás irányba vinnék a technológiai fejlődést? Kilőhetik-e az űrbe egy haldokló ember agyát, hátha az a trisolarisiak kezébe kerülve valamit tud tenni az emberekről, s nem csak a végtelenségig sodródik a nagy sötét semmiben? Felszeletelhetők-e az idegenek ötödik hadoszlopaként működő Föld–Trisolaris Mozgalom tagjai, hogy hozzájussunk az általuk birtokolt információkhoz? Az eseménysort általában – de nem mindig – az görgetji előre, hogy a szereplők a közösség érdekét szolgáló megoldást választják, akármilyen kíméletlen is legyen az, de emiatt a szöveg egyáltalán nem ünnepli őket, és ők se túl boldogok.

A világhálón nagy viták zajlanak arról, hogy Liu Cixin alapvetően optimista-e vagy pesszimista. Azt lehet mondani, hogy az egyes embert illetően nincsenek illúziói, szereplői korántsem szuperhősök, hanem igencsak esendő, néha egoista figurák, akik nem különösebben rokonszenvesek, de esetleg egy-egy jó ötlettel hozzá tudnak járulni az emberiség túléléséhez. Vagy nem. Az egész Trisolaris-problémát is egy sértett asztrofizikus egyéni traumája hozta fajunk nyakára. Az emberiséggel kapcsolatban viszont Liu kifejezetten optimista: a trisolarisi veszélyről tudomást szerezve a kormányok összefognak, az ENSZ aktivizálja magát, a nemzetek közötti vetélkedés visszaszorul, és közösen igyekeznek megoldásokat találni. A tudósok pedig gőzerővel fejlesztik a jövő technológiáit, amelyek nem valamiféle Black Mirror-féle disztópiához vezetnek, hanem élhető életet biztosítanak az embereknek – amíg csak lehet. Maga a szerző is azt nyilatkozta, hogy *A háromtest-trilógia* voltaképpen derűlátó: ha a naprendszer megsemmisül is, az emberi faj – egy szökevény úrhajónak köszönhetően – megéli az univerzum összeomlását, sőt egész távoli bolygókra is eljut. Ez is valami. A világgal kapcsolatban azonban a könyv kifejezetten sötét képet vetít elénk: az univerzum tele van civilizációkkal, amelyek egymás megsemmisítésére törekednek, így ha valaki életben akar maradni, rejtőzködni kell. Akinek létere fény derül, azt azonnal elpusztítják. Ez vezet aztán az egész univerzum jobbélre szenderüléséhez – ami persze önmagában nem tragédia, hiszen a jelenlegi világ is egy másik világ összeomlásával keletkezett, s a mostani helyett is lesz új, ha nem is ugyanannyi dimenziós.

A háromtest-trilógia nem filozófiai értekezés az emberi természetéről, az emberiség létének értelméről vagy az univerzum mibenlétéről, hanem elképesztően szövevényes, fordulatos és izgalmas olvasmány. Bőven felvet kérdéseket „az élet, a világmindenség meg minden” témakörökben, de ezeket úgy adagolja, hogy szabad bölcseszett szakos végzettség nélkül is értelmezhető a szöveg (fizika diploma azonban jól jöhet néhány passzushoz). Valószínűleg azért rezonálnak rá olyan sokan, mert mindenki érzi: ha a földönkívüli invázió lehetsége per pillanat nem is jelent akut problémát, bőven fenyegetik a létünket olyan veszélyek, amelyeket az emberiség csak közösen tud elhárítani. Már ha fenn akar maradni – amiben persze nem lehetünk biztosak.

AZ ESSZÉ SZERZŐJÉRŐL

SALÁT GERGELY (1975)

Kína-kutató, műfordító, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszék- és intézetvezető egyetemi docense.

EZ IS ÉRDEKELHETI

kritika

Kiss Gábor Zoltán
Hol van mindenki?

HOL VAN MINDENKI? (A HÁROMTEST-PROBLÉMA NETFLIX-ADAPTÁCIÓJÁRÓL)

Ahogy arról beszámoltunk, világszerte hódít a Cixin Liu trilógiájából készült Netflix-sorozat, a 3-test-probléma. Kényes ízlésű filmzabálónk, Kiss Gábor Zoltán most összeveti a könyvet és a sorozatot, majd megnyalja mind a fűz ujját.

Kiss Gábor Zoltán (1973) | 2024. 05. 04.

RŐLUNK

IMPRESSZUM

KAPCSOLAT

ADATVÉDELMI NYILATKOZAT

